

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

Kádár Éva

BKV-ügy - a törvényes bírósághoz való jog hatálya alól is kiemelve?

Egy összeesküvés-elmélet és áldozatai

Az utóbbi években zajló igazságügyi reform egyre érzékelhetőbben az antiliberalizmus jegyében zajlik. Ez az ideológia kibékíthetetlen ellentétet lát a szabadságjogok és rend, magánérdek és nemzeti érdek között. A keresztény értékrendből eredő szabadságjogok, így az emberi méltóság tiszteletben tartása az ezt vallók szemében nem más, mint nemzetellenes összeesküvők mesterkedésének szellemi termékei, amelyekkel szerintük a „hazaárulók” akadályokat állítanak a nemzeti önrendelkezés megvalósításának célja elé. Ezt a gondolatot olyan sikeresen szuggereálják belénk a szakavatott médiamunkások, hogy sokan élnek abban a hitben, hogy hazánk állandóan fenyegetett helyzetben van, például az Európai Unió, a „nemzetközi pénzvilág” által, és ez a folyamatosan generált félelem, szorongás gyűlöletet, agressziót, a harc szinte paranoiás készítését kelti a magyar társadalom nagy részében. A mesterségesen kreált ellenségképek egyikét jelenti a liberalizmus, és annak a szabadságjogokkal kapcsolatos eszméi. Nem véletlenül tekinti a radikális jobboldal mintának Kínát, ahol a szabadságjogokat, a bírói függetlenséget az igazságszolgáltatás terén is drasztikusan háttérbe szorítják, a könyörületeséget „liberális mételként” elvetik, megtagadva ezzel a kapcsolatot nem csak Európával, hanem saját ősi hagyományaikkal is, és ennek jegyében sokszor alkalmaznak halálbüntetést a közvagyon elleni bűncselekmények esetén.

A szabadságjogok így legyőzendő veszélyként jelennek meg sokak tudatában, amelyeket le kell gyengíteni, vagy szélsőséges esetben úgy vélik, hogy - ha az országot egy emberi testhez hasonlítjuk - irtani kell, mint a betegséget okozó baktériumokat. Ennél a hasonlatnál maradván, ilyenkor sokan nem veszik észre, hogy „kiirtják az egészséges baktériumflórát is”, ami köztudottan megbetegíti a testet.

A magyarság a permanens küzdelem során nem veszi észre, hogy az ellenségképe hamis, valamint azt, hogy ezzel saját magát fosztja meg a szabadságjogaitól, emberi méltóságától, a szellemi és anyagi fejlődés lehetőségétől, az isteni törvények rendjén alapuló emberi jogrendtől, egy harmonikus államberendezkedéstől, amely a szabadság és a rend összhangján alapul, és így saját maga áldozatává válik.

Az igazságügy radikális átalakítását hirdető „szabadságharcosok” eközben ugyanis pont azzal a keresztény-konzervatív értékrenddel fordulnak szembe, amelyet hirdetni, és tűzzel-vassal terjeszteni akarnak. Az emberi jogok keresztény gyökereire hívja fel a figyelmet többek között a neves jogtudós Zlinszky János professzor úr is tanulmányában: „Az emberi jogok erkölcsi töltetű tételek. Létező értékeket hordoznak. Értékeik az európai közös kultúra három alappillérekből vezethetők le, a görög filozófia, a római jog és a keresztény etika három alappilléren nyugsznak. Az újkori Európa számára értékeiket, mind a filozófia terén, mind a jog terén a kereszténység

közvetítette. (...) ...az emberi jogok rendje a ius divinum rendjén, az emberi méltóság az Isten képére teremtett ember méltóságán, a béke egyensúlya a gyengék, rászorultak, elesettek iránti odaadó (szerető) szolidaritáson alapul.”¹

Kiemelt ügyek vádlottjai - kivételek az alapjogok korlátozhatóságának szabályai alól?

Egy jogállamban az alkotmányos alapjogok fokozott védelemben részesülnek, azoknak csak egy része korlátozható, de kizárólag akkor, ha bizonyos, törvény által meghatározott feltételek fennállnak. Az alapjogokat körülvevő stabil jogi védőbástyák megléte az állam túlzott hatalmával szemben jelent biztosítékot.

Az alapjog-korlátozás kritériumrendszerének legalább három eleme van: egyrészt, alapjogot csak valamilyen megfelelően súlyos indok érdekében lehet korlátozni. Ez lehet másik alapvető jog védelme vagy érvényesülése, illetve más alkotmánybeli intézmény, cél vagy érték. Másrészt, a korlátozásnak szükségesnek kell lennie, azaz nem tekinthető alkotmányosnak egy alapjog korlátozása, ha az más, alapjogot nem korlátozó eszközzel is elérhető. S harmadszor, az alapjog korlátozásának arányban kell állnia az elérni kívánt céllal: ha az alapjog korlátozásából fakadó terhek súlyosabbak, mint a korlátozásból származó előnyök, akkor a korlátozás alkotmányellenes.²

A jogalkotók azonban 2011-ben egy olyan jogszabályt hoztak létre, kifejezetten az úgynevezett kiemelt ügyekre vonatkozóan, amely figyelmen kívül hagyta ezeket a szigorú kritériumokat, külön kategóriába sorolva ezzel a kiemelt ügyek vádlottjait, mint olyanokat, akikre nem vonatkozik az alkotmányos alapjogok mindenki mást megillető védelmének magas foka.

2011. július 12-én az Országgyűlés elfogadta az egyes eljárási és az igazságszolgáltatást érintő egyéb törvények módosításáról szóló 2011. évi LXXXIX. törvényt, amely módosította többek között a Büntető eljárásról szóló 1998. évi XIX. törvényt. A módosítás értelmében egy új illetékességi alap került meghatározásra a kiemelt ügyek vonatkozásában. Eszerint az eljárásra kiemelt ügyekben³ az a bíróság is illetékes, ahol az ügyész - a legfőbb ügyész döntése alapján - az eljárás ésszerű időn belül való, illetve soron kívüli elbírálásának biztosítása végett vádat emel.⁴

Magyar Bírói Egyesület még a törvény elfogadása előtt a törvénymódosító javaslat rendelkezéseinek felülvizsgálatát indítványozta, mivel álláspontja szerint az eljáró bíróság ügyész általi „kiválasztása” sérti a törvényes bíróhoz való jogot.⁵

Az Alkotmánybíróság 2011. december 20-án kelt 166/2011. számú döntésében⁶ többek között a fent hivatkozott rendelkezés alkotmányellenességét is vizsgálta, és megállapította, hogy a Büntető eljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény 17. § (9) bekezdése alkotmányellenes és egyben nemzetközi szerződésbe is ütközik, ezért ezt a rendelkezést megsemmisítette. Ennek során az az

¹ Zlinszky János: Emberi jogok és keresztény etika, Iustum Aequum Salutare, V., 2009./2., 127-132. o.

² Györfi Tamás: Törvényhozás. A politika a jog fogságában: az alkotmánybíráskodás következményei, 2-3. o.

³ Büntető eljárásról szóló törvény 554/B. §

⁴ Be. 17. § (9)

⁵ Az ügyész általi „kiválasztással” sérülhet a törvényes bíróhoz való jog, in:

http://nol.hu/belfold/az_ugyesz_altali_kivalasztással_serulhet_a_torvenyes_birohoz_valo_jog

⁶ Alkotmánybíróság 166/2011. (XII.20) AB számú határozata

Alkotmánybíróság megállapította azt is, hogy a Be. 17. § (9) bekezdésében foglalt rendelkezés a pártatlanság látszata körülményének nem tesz eleget, továbbá sérti az Emberi Jogok Európai Egyezményét, mely hazánkban az 1993. évi XXXI. törvénnyel került kihirdetésre. Az Egyezmény 6. cikke a következőket rögzíti:

„Tisztességes tárgyaláshoz való jog:

1. Mindenkinek joga van arra, hogy ügyét a törvény által létrehozott független és pártatlan bíróság tisztességesen, nyilvánosan és ésszerű időn belül tárgyalja, és hozzon határozatot polgári jogi jogai és kötelezettségei tárgyában, illetőleg az ellene felhozott büntetőjogi vádak megalapozottságát illetően.”

Ennek a jogszabálynak a megsemmisítésével az Alkotmánybíróság nem minden tagja értett egyet, érdekes módon a döntéshozók között volt, és természetesen különvéleményt fűzött a döntéshez az az alkotmánybíró is, akinek tanácsa korábban Hagyó Miklós előzetes letartóztatásának kérdésében három alkalommal hozott helybenhagyó, illetve megszüntetési kérelmet elutasító döntést.

Az Alkotmánybíróság megsemmisítette, az Alaptörvény részévé tették

Ezen előzmények tükrében meglepő, hogy az Alkotmánybíróság által alkotmányellenesnek minősített és megsemmisített jogszabályt az Alaptörvény rendelkezései közé helyezték. 2011. december 31-én az Országgyűlés elfogadta az Alaptörvény átmeneti rendelkezéseit, melynek 11. cikke a következőket rögzíti:

„(3) Az Alaptörvény XXVIII. cikkének (1) bekezdésében biztosított ésszerű határidőn belüli bírói döntéshez való alapjog érvényesülése érdekében mindaddig, amíg a bíróságok kiegyensúlyozott ügyterhelése nem valósul meg, az Országos Bírósági Hivatal elnöke bármely ügy tárgyalására az általános illetékességű bíróságtól eltérő, de azonos hatáskörű bíróságot jelölhet ki.”⁷

Ezen rendelkezés értelmében az ügyésztől az Országos Bírósági Hivatal elnökéhez lett delegálva a bíróság-kijelölés joga.

Az Országos Bírósági Hivatal elnöke élve az átmeneti rendelkezések, és a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló törvény által biztosított jogával a 21/2012. (II.16.) számú határozatával a Hagyó Miklós és 14 társa ellen, bünszövetkezetben elkövetett, különösen nagy vagyoni hátrányt okozó hűtlen kezelés büntette miatt indult büntetőeljárás lefolytatására a Kecskeméti Törvényszéket jelölte ki. Talán nem is véletlen egybeesés az, hogy a Pesti Központi Kerületi Bíróság ugyanezen a napon döntött Hagyó Miklós és társai magánokirat-hamisítási ügyében, felmentve őket a bűncselekmény elkövetésének vádjá alól.⁸

Mint ismeretes, a Kecskeméti Törvényszéken (korábbi nevén: Bács-Kiskun Megyei Bíróság) hoztak első fokon aránytalanul szigorú ítéletet Zuschlag János és társai ügyében, melyet a Szegedi

⁷ Alaptörvény átmeneti rendelkezései, 11. cikk (3) bek.

⁸ Felmentették Hagyó Miklóst az okirat-hamisítási ügyben, in: http://index.hu/belfold/2012/01/16/hagyó_miklost/

Ítéletábra megváltoztatott, és a vádlottak büntetését jelentősen enyhítette. Azóta az is nyilvánvalóvá vált, hogy a Kecskeméti Törvényszék semmivel sem kevésbé leterhelt a Fővárosinál, és csak formai trükkök árán tudja a sürgősségi követelményeket betartani, érdemben és ténylegesen nem.

Indokolt volt az OBH elnökének döntése?

A statisztikák sem támasztják alá ennek a döntésnek az indokoltságát, hiszen csupán négy százalékpontot nyert az OBH elnöke a kijelöléssel, amikor a Kecskeméti Törvényszéket jelölte ki a fővárosi helyett Hagyó Miklós és társai bűnperének tárgyalására. Míg ugyanis Budapesten 60, a KT-n 56 százalék a kiemelt ügyek aránya, márpedig a hivatalos indok az ítélőszékek közötti egyenlő teherelosztás volt.⁹

A Magyar Helsinki Bizottság és a Társaság a Szabadságjogokért közös nyilatkozatában fejezte ki aggályait az OBH elnökének azon jogával kapcsolatban, hogy statisztikákkal alá nem támasztott indok nélkül döntött az illetékestől eltérő más bíróság kijelölése felől. Ebben felhívta a figyelmet arra, hogy az eljárások elhúzódásának kiküszöbölésére vannak olyan megoldások, amelyek nem sértik a törvényes bíróhoz való jogot. Ilyen a leginkább leterhelt bíróságok átszervezése, a bíró kirendelése, valamint a költségvetési keret bővítése.¹⁰

A Velencei Bizottság bírálata

Az Európa Tanács alkotmányos ügyekben illetékes tanácsadó testülete, a Velencei Bizottság is bírálta a vitatott módosítást. Ennek az előzménye az volt, hogy Martonyi János külügyminiszter - válaszul Thorbjorn Jagland ET-főtitkár levelére - még januárban kérte fel a bizottságot, hogy véleményezze a bíróságok függetlenségével, a vallásszabadsággal és a választásokkal kapcsolatos magyar jogszabályokat. A Velencei Bizottság elégedetlenségét fejezte ki, amiért Magyarországon az Országos Bírósági Hivatal elnöke a bírósági rendszer gyakorlatilag minden aspektusában kulcsfontosságú döntéshozóként lép fel, akinek a korlátlan hatalma felett senki sem gyakorol pártatlan ellenőrzést. Felhívta a figyelmet arra, hogy az Európa Tanács egyetlen tagországában sem ruháztak fel egyetlen személyt ilyen jelentős hatalommal, beleértve a bírók vagy más vezető tisztségviselők kiválasztását. Ráadásul a rendkívül erős hatalmat a Velencei Bizottság szerint tovább súlyosbítják a következő elemek: ismétlődő próbaidőszakok, amelyek aláássák a bírók függetlenségét; a bírók áthelyezésének lehetősége, súlyos következményekkel arra az esetre, ha visszautasítanak a költözést; az OBH elnökének joga ügyek áthelyezésére egy másik bíróságra. A Velencei Bizottság arra a következtetésre jut: az igazságszolgáltatási rendszer reformjának fő elemei nemcsak ellentmondanak az európai normáknak (főként a függetlenség terén), hanem sértik

⁹ Az ajtók záródnak! Indul a BKV bűnper, in: http://hvg.hu/hvgfriss/2012.18/201218_indul_a_bkvbunper_az_ajtok_zarodnak

¹⁰ Bíróságot kijelölni veszélyes! in: <http://tasz.hu/node/2587>

a tisztességes eljáráshoz való jogot is. Az igazságszolgáltatás függetlenségét, beleértve a fékek és ellensúlyok erős rendszerét, magában az alkotmányban kellene szabályozni, és ennek fényében az alaptörvény módosítása is szükséges lenne.¹¹

Beadvány az Alkotmánybírósághoz

A nyilvánvalóan jogsértő jogszabályhelyek hatályon kívül helyezése érdekében 2012. április 16-án a Hagyó Miklós és társai elleni perben a vádlottak ügyvédei az Alkotmánybírósághoz fordultak. A beadványt olyan személyek jegyzik, mint Dr. Bánáti János, a Magyar Ügyvédi Kamara elnöke, Dr. Bárándy Péter, korábbi igazságügy-miniszter.

Volt azonban olyan vádlott, és jogi képviselő, akiket nem zavar a jogsértés ténye, ugyanis Balogh Zsolt és védője, Dr. Szabó Iván nem írta alá az alkotmánybírósági beadványt.

Az előterjesztő ügyvédek ennek során azt kérték, hogy az Alkotmánybíróság a vitatott jogszabályokat semmisítse meg, annak megállapításával, hogy a megsemmisített jogszabályok az alkotmányjogi panasszal érintett büntetőeljárásban nem alkalmazhatók. Az itt megjelölt jogszabályok a következők:

- *Magyarország Alaptörvényének átmeneti rendelkezései (2011. december 31.) 11. cikk (3) bekezdése¹², valamint 31. cikk (2) bekezdésének utolsó mondata¹³*

- *a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. Törvény (Bsz.) 62.§¹⁴, 63. §¹⁵, és 64. §¹⁶*

¹¹ Európai javaslat az alkotmány módosítására, in: http://nol.hu/kulfold/europai_javaslat_az_alkotmany_modositasara

¹² „Az Alaptörvény XXVIII. cikkének (1) bekezdésében biztosított ésszerű határidőn belüli bírói döntéshez való alapjog érvényesülése érdekében mindaddig, amíg a bíróságok kiegyensúlyozott ügyterhelése nem valósul meg, az Országos Bírósági Hivatal elnöke bármely ügy tárgyalására az általános illetékességű bíróságtól eltérő, de azonos hatáskörű bíróságot jelölhet ki.”

¹³ Az Átmeneti rendelkezéseket az Országgyűlés a Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény 19. § (3) bekezdése a., pontja és 24. § (3) bekezdése alapján, Magyarország Alaptörvénye Záró rendelkezések rész 3. pontjára tekintettel fogadja el. Az Átmeneti rendelkezések az Alaptörvény részét képezik.

¹⁴ (1) Az OBH elnöke az ügy elbírálására illetékes bíróság helyett kivételesen más, azonos hatáskörű bíróságot jelölhet ki, ha az ügy vagy a bíróságra az adott időszakban érkezett ügyek meghatározott csoportjának elbírálása a bíróság rendkívüli és aránytalan munkaterhe miatt ésszerű időn belül másként nem biztosítható és a kijelölés nem jár a kijelölt bíróság aránytalan megterhelésével.

(2) A kijelölést az ítéletábla vagy a törvényszék elnöke, továbbá a legfőbb ügyész az ügy érkezésétől számított 15 napon belül indítványozhatja az OBH elnökénél.

(3) A kijelölés iránti indítványban meg kell indokolni, hogy a kijelöléssel érintett ügy vagy a bíróságra az (1) bekezdésben meghatározott időszakban érkezett ügyek meghatározott csoportja ésszerű időn belül való elbírálása miért nem biztosítható, továbbá fel kell sorolni azokat az ügyforgalmi, személyzeti és egyéb adatokat, amelyek a bíróság rendkívüli és aránytalan munkaterhét igazolják.

¹⁵ (1) Az OBH elnöke az indítvány érkezésétől számított 8 napon belül megvizsgálja, hogy az ügyforgalmi, személyzeti és egyéb adatok, valamint a kijelöléssel érintett ügy sajátosságaira tekintettel az indítvány megalapozott-e, továbbá, hogy mely bíróság jelölhető ki az eljárásra. Az OBH elnöke kikéri a kijelöléssel érintett bíróság és büntetőügy esetében - ha az indítványozó nem a legfőbb ügyész - a legfőbb ügyész véleményét, továbbá bármely bíróságtól adatot vagy véleményt kérhet; a megkeresésnek soron kívül eleget kell tenni.

(2) A kijelölésről az OBH elnöke az (1) bekezdés szerinti vélemények és adatok beérkezésétől számított 8 napon belül dönt az indítvány elutasításával, ha az nem megalapozott, vagy másik bíróság kijelölésével, ha az indítvány megalapozott.

(3) Az OBH elnöke a döntésről értesíti az indítványozót, továbbá másik bíróság kijelölése esetén a kijelölt bíróságot, valamint ha a kijelölés büntetőügyet érint, a legfőbb ügyészt.

¹⁶ A kijelöléssel érintett ügyben e fejezet szerinti újabb kijelölésnek nincs helye.

- a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény 20/A. §.¹⁷

A beadvány előterjesztői több olyan alapjog sérelmére is rámutatnak, amelyet az Alaptörvényben, illetve nemzetközi egyezményekben fektettek le:

1., Az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésének megsértése:

Az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése rögzíti a törvényes bíróhoz való jogot, a független és pártatlan bíróság és a tisztességes eljárás követelményét. Ugyanez a bekezdés tartalmazza az ügyek ésszerű határidőn belüli elbírálásának követelményét is. Az Alkotmánybíróság az 1949. évi XX. törvény (Alkotmány) alapján a törvényes bíróhoz való jogot, a pártatlan és független bírósági eljárás követelményét, a fegyveregyenlőség elvét, a védelemhez való jogot és részben a jogorvoslati jogot is a tisztességes eljárás (fair trial) részének tekintette.¹⁸

1., *A törvényes bíróhoz való jog:*

A törvényes bíróhoz való jog azt jelenti, hogy a vádlottak ügyében annak a bíróságnak kell eljárnia, amely a törvény alapján hatáskörrel és illetékességgel rendelkezik, a bíróságon működő bírók közül pedig az a bíró jár el, aki a bíróság belső ügyelosztási rendje alapján előre meghatározott, objektív elvek alapján kijelölésre kerül. Ennek a jognak az érvényesülése az egyik előfeltétele a bíróság függetlenségének és pártatlanságának, valamint a tisztességes eljárásnak.

A büntetőügyekben eljáró bíróság hatáskörét és illetékességét a Be. 15-18. §-ai részletesen szabályozzák. A korábbi szabályok is lehetővé tették azt, hogy az eredetileg törvény szerint eljáró bíróság vagy bíró helyett más bíróság vagy bíró járjon el, azonban ezeket a kérdéseket a Be. és a bíróságok ügyelosztási rendje szabályozza, a kijelölésről *az igazságszolgáltatási rendszeren belül, bírók döntenek.*¹⁹

Fontos kiemelni, hogy míg a bírósági szervezeten belüli, bíróságok által lefolytatott kijelölési eljárások rendszerint a magasabb szintű bíróság illetékességi területén belüli bíróságot jelölnek ki, addig az OBH elnökét ilyen korlátok sem kötik. Így fordulhatott elő, hogy az OBH elnöke a Kecskeméti Törvényszék kijelölésével nem csak az első fokon eljáró törvényes bírót vonta el a vádlottaktól, hanem a törvény szerint eredetileg másodfokon eljáró bírót is. A Fővárosi Törvényszék eljárása esetén ugyanis másodfokon a Fővárosi Ítéletábla járt volna el, a Kecskeméti Törvényszék felettes fóruma pedig a Szegedi Ítéletábla.²⁰

A Be. 17. § (9) bekezdésének módosítására irányuló törvényjavaslat benyújtásakor a Kúria (akkor még Legfelsőbb Bíróság) Büntető Kollégiuma véleményt bocsátott ki a javaslatról, amely a törvényes bíróhoz való jog vonatkozásában is fontos megállapításokat tesz: „A »törvény által

¹⁷ Az Országos Bírósági Hivatal elnöke az illetékes bíróság helyett más, azonos hatáskörű bíróságot jelöl ki az ügy elbírálására, ha a bíróság rendkívüli munkaterhe miatt az ügyek ésszerű időn belül való elbírálása más módon nem biztosítható, és a kijelölés nem jár a kijelölt bíróság aránytalan megterhelésével.

¹⁸ Kecskeméti Törvényszék 1.B.73/2012. számú alkotmányjogi panasz, 9. o.

¹⁹ Kecskeméti Törvényszék 1.B.73/2012. számú alkotmányjogi panasz, 11. o.

²⁰ Uo.

felállított, független bíróság« olyan bíróságot jelent, amelynek hatáskörét, illetékességét és összetételét törvény határozza meg. A törvényjavaslat (...) a Be. 17-18. §-aiban írt illetékességi okokat kiiktatja, amikor a törvény szerint illetékes bíróság helyett nem törvényi szabályozással, hanem a legfőbb ügyész döntése alapján állapít meg illetékességi okot. A törvényes bíróhoz való jog megkívánja, hogy bármely jogvita eldöntésére köteles bíróság törvény alapján, előre meghatározott, absztrakt szabályok alapján alakuljon meg. A törvényjavaslat a legfőbb ügyész döntési szempontjait homályosan és általánosságban tartalmazza, azt sem a bíróságnak, sem az eljárásban résztvevőknek nem áll módjukban ellenőrizni. A döntés következményeit azonban a bírósági szervezeteknek és az eljárásban résztvevő személyeknek kell viselniük: egyrészt azzal, hogy az eljárásban részvevő személyeknek lakóhelyük vagy egyébként a Be. szerint az ügy elbírálására illetékességgel rendelkező bíróság helyett más bíróságra kell utazniuk, másrészt azzal, hogy a bíróság előre nem kiszámítható mennyiségű ügyet kaphat, mégpedig (...) a bírósági szervezeten kívül álló, és döntéséről senki számára számot adni nem köteles legfőbb ügyész vádemelési utasítása alapján.”²¹

A véleményben foglaltak épp úgy irányadók akkor is, ha a legfőbb ügyészre vonatkozó mondatrészeket az OBH elnökével helyettesítjük.²²

2., A pártatlanság elve:

A pártatlanság elve az egész bírósági rendszert érintő általános alapelv, mely szerint a bírók részrehajlás nélkül, minden szereplő törvényes jogainak és érdekeinek figyelembe vételével, csak a törvényeknek alárendelve, saját meggyőződésüknek megfelelően bírálják el az ügyeket. Kétségtelen, hogy önmagában a törvényes bíróhoz való jog megsértése nem jelenti egyúttal a pártatlanság elvének megsértését is. Az igazságszolgáltatásba vetett bizalom megőrzéséhez azonban az is szükséges, hogy a pártatlanság látszata is fennmaradjon, azaz hogy kétség se merüljön fel afelől, hogy pártatlan bíróság jár el. A pártatlanság és annak látszata tehát a bírósági eljárás egészében alapvető követelmény, ideértve az OBH elnökének eljárását. A pártatlanság látszata pedig megfelelő törvényi garanciák nélkül nem valósulhat meg.²³

Az Alkotmánybíróság döntései is azt tükrözik, hogy ennek az elvnek minden esetben érvényesülnie kell a joggyakorlatban, azt nem írhatja felül semmilyen aktuális jogpolitikai cél.

Az Alkotmánybíróság legutóbb a Be. 17. § (9) bekezdésével összefüggésben vizsgálta a pártatlan bírósághoz való jogot. A Be. vizsgált rendelkezése annyiban hasonló szabályt tartalmazott a jelen alkotmányjogi panasz tárgyát képező szabályokkal, hogy abban az esetben az ügyész - szintén az eljárás ésszerű időn belül való lefolytatása érdekében - az egyébként illetékes bíróság helyett más bíróság előtt is vádat emelhetett. Az Alkotmánybíróság az Alkotmány 57. § (1) bekezdése, valamint az Egyezmény 6. cikk 1. pontjába ütközőnek minősítette a Be. 17. § (9) bekezdését és megsemmisítette.²⁴

²¹ Kecskeméti Törvényszék 1.B.73/2012. számú alkotmányjogi panasz, 11. o.

²² Uo.

²³ Uo.

²⁴ Kecskeméti Törvényszék 1.B.73/2012. számú alkotmányjogi panasz, 11-12. o.

A 17/2001. (VI.1.) AB határozatban az Alkotmánybíróság rögzítette: „el kell kerülni minden olyan helyzetet, amely jogos kétséget kelt a bíró pártatlansága tekintetében. (...) *A bírónak nem csak pártatlannak kell lennie, hanem annak is kell látszania.*” A 32/2002. (VII.2.) AB határozat kimondta: „A bíróságnak szubjektíve szabadnak kell lennie a személyi elfogultságtól vagy előítéletektől, objektív szempontból pedig *a szabályozásnak kellő garanciát kell biztosítania e vonatkozásban minden kétely kizárásához.*”²⁵

3., A fegyveregyenlőség elve:

A Bszi. 62. § (2) bekezdése alapján az ügy áthelyezését (kijelölést) az ítéletábrla és a törvényszék elnökén kívül a legfőbb ügyész is indítványozhatja az OBH elnökénél az ügy érkezésétől számított 15 napon belül. A 63. § (1) bekezdése szerint, ha nem a legfőbb ügyész volt az indítványozó, az OBH elnöke köteles kikérni a legfőbb ügyész véleményét. A kijelölésről szóló döntésről az OBH elnöke az érintett bíróságok elnökeit és büntetőügyben a legfőbb ügyészt értesíti.²⁶

A kijelölési eljárásban tehát a büntetőeljárásokban vádhatóságként eljáró ügyészség legfőbb szervezeti vezetőjének indítványozási, véleményezési joga van és értesítést kap a döntésről. Eközben a vádlottak és védőik sem a folyamatban lévő kijelölési eljárásról, sem a kijelölési eljárás során beszerzett adatokról, nyilatkozatokról nem kapnak tájékoztatást. A védelem legkorábban a kijelölésről szóló döntés interneten történő közzétételkor vagy a vádirat kijelölt bíróság által történő megküldésekor szerez tudomást arról, hogy nem a törvény szerint illetékes bíróság jár el az ügyben.²⁷

Ezt követően pedig a kijelölt bíróság által lefolytatott büntetőeljárás során az ügyészségnek van lehetősége arra, hogy a nyomozást lefolytató és a vádiratot benyújtó ügyészség helyett a bíróság előtt már egy másik ügyészségi szerv, a kijelölt bíróság székhelye szerinti ügyészség járjon el. Így miközben az ügyészség egy távoli bíróság kijelölése esetén is többletköltségek és különösebb időráfordítás nélkül, belső átszervezéssel meg tudja oldani a bíróságon való rendszeres megjelenést, addig a vádlottak és védőik, akik a törvény szerint illetékes bíróság előtti eljárás költségeivel és időigényével számoltak, az áthelyezéssel adott esetben lakóhelyüktől vagy székhelyüktől távol eső bíróságra kénytelenek utazni. Szintén megoldatlan probléma, hogy a nyomozás során kirendelt védő (aki a nyomozóhatóság székhelyével azonos településen működik) egy áthelyezés során már kirendelt védőként nem is lenne köteles eljárni, mivel az eljárás helyétől eltérő megyében működő védőt ki sem rendeltek volna.²⁸

A legfőbb ügyész indítványozási jogával kapcsolatban kiemelendő, hogy nem felel meg a jogbiztonság követelményének az, hogy az indítványozásra „az ügy érkezésétől számított 15 napon belül” van lehetőség. Nem világos, hogy ez a határidő a legfőbb ügyész esetén mikortól kezdődik.²⁹

²⁵ Uo.

²⁶ Kecskeméti Törvényszék 1.B.73/2012. számú alkotmányjogi panasz, 12. o.

²⁷ Kecskeméti Törvényszék 1.B.73/2012. számú alkotmányjogi panasz, 12. o.

²⁸ Uo.

²⁹ Kecskeméti Törvényszék 1.B.73/2012. számú alkotmányjogi panasz, 13. o.

A fegyveregyenlőség elvével az Alkotmánybíróság több határozatában is foglalkozott. A 6/1998. (III.11.) AB határozat kimondja, hogy a tisztességes eljárásnak „nem nevesített, de általánosan és nem vitatottan elismert eleme a »fegyverek egyenlősége«, amely a büntetőeljárásban azt biztosítja, hogy a vádnak és a védelemnek egyenlő esélye és alkalma legyen arra, hogy a tény- és jogkérdésekben véleményt formálhasson és állást foglalhasson. A fegyverek egyenlősége nem minden esetben jelenti a vád és a védelem jogosítványainak teljes azonosságát, de mindenképpen megköveteli, hogy *a védelem a váddal összevethető súlyú jogosítványokkal rendelkezzen.*”³⁰

A 33/2011. (VII.11.) AB számú határozatában az Alkotmánybíróság a jelen ügghöz nagyban hasonló kérdésben foglalt állást - érintve az igazságszolgáltatás pártatlanságát és a fegyverek egyenlőségét is: „*Ha például több bíróság kijelölése is szóba kerülhet, a terhelt érdekei és szempontjai figyelmen kívül maradnak, és a másodfokú bíróság egyoldalúan csak az ügyész, tehát a vád álláspontjával ismerkedhet meg. Ez a jogi megoldás alkalmas arra, hogy kétséget ébresszen az igazságszolgáltatás pártatlanságáról, noha a kizárás és a kijelölés célja éppen a pártatlanság biztosítása.*”³¹

2., Az Alaptörvény XXVIII. cikk (3) bekezdésének megsértése:

A védelemhez való jog:

A védekezés joga a fegyverek egyenlőségével összefüggésben kifejtettek alapján sérül az OBH elnöke által lefolytatott kijelölési eljárásban. Míg a vádat képviselő ügyészség legfőbb szervezeti vezetője a kijelölési eljárásban indítványozó, véleményalkotó jogosultságokat kapott és vele a döntést is közölni kell, addig a védelem még a kijelölési eljárás folyamatban létéről sem biztos, hogy tud.³²

A védelemhez való jog ezen túlmenően sérül az áthelyezés következményeként is. Az ügyészség egy egyszerű belső átszervezéssel el tudja érni, hogy a vádat a kijelölt bíróság előtt már az eljáró bíróság székhelyén működő ügyészségi szerv képviselje. Ezzel szemben a vádlott és meghatalmazott védője, akik az eljárás megindításától kezdve abban a hiszemben jártak el és kalkuláltak a büntetőeljárás őket terhelő költségeit, hogy a törvény szerint illetékes bíróság folytatja le az eljárás bíróság előtti szakaszát, kénytelenek rendszeresen egy távolabbi bíróságra utazni. *A kijelöléssel adott esetben a vádlott lakóhelyétől és az ügyvéd székhelyétől akár több száz kilométerre lévő bíróság előtt is lefolytatható a bírósági eljárás*, ami nagyobb ügyekben azt jelenti, hogy akár több héten át egy-két naponta meg kell jelenni a bíróság előtt. A távolság ráadásul *nem csak a tárgyaláson való megjelenést nehezíti meg, hanem az eljárás iratainak megismerését is.*³³

³⁰ Alkotmánybíróság 6/1998. (III.11.) AB számú határozata

³¹ Alkotmánybíróság 33/2011. (VII.11.) AB számú határozata

³² Kecskeméti Törvényszék 1.B.73/2012. számú alkotmányjogi panasz, 13. o.

³³ Kecskeméti Törvényszék 1.B.73/2012. számú alkotmányjogi panasz, 14. o.

Az Alkotmánybíróság a védekezés jogát általánosságban az alábbiak szerint határozta meg az Alkotmány 57. § (3) bekezdésére alapozva döntését, amely az Alaptörvénnyel tartalmilag azonos módon szabályozta a védelem jogát: „...az Alkotmány 57. § (3) bekezdése szerint a büntetőeljárás alá vont személyeket az eljárás minden szakaszában megilleti a védelem joga. (...) ... *a védelemhez való jog csak az elkerülhetetlenül szükséges és arányos mértékben, a lényeges tartalmát illetően pedig egyáltalán nem korlátozható.*”³⁴

A védelemhez való jog technikai korlátozásával kapcsolatos álláspontját az Alkotmánybíróság a már említett 6/1998. (III.11.) AB határozatban összegezte: „az Alkotmánybíróság nem elégedett meg azzal, hogy a védelemhez való jog formálisan biztosítva legyen, hanem egyrészt annak hatékony érvényesülését követelte meg, másrészt kifejezetten kiterjesztette ezt a jogot a terhelt és a védő megfelelő felkészülésére jogaik gyakorlására.”³⁵

A 166/2011. (XII.20.) AB határozat az ügyész bíróság-kijelölési jogával kapcsolatban a jelen alkotmányjogi panasz szempontjából is fontos megállapítást tett: „A védelemhez való jogra vonatkozó alkotmánybírósági határozatok hangsúlyozták, hogy az Alkotmány rendelkezéseinek csak a működésében eredményes védelemhez való jog felel meg, mely csak az elkerülhetetlenül szükséges és arányos mértékben, a lényeges tartalmát illetően pedig egyáltalán nem korlátozható. (...) *Az eljáró bíróság ügyészség általi kiválasztása alkalmas a hatékony védelemhez való jog megnehezítésére, esetleg ellehetetlenítésére.*”³⁶

Az Alkotmánybíróság megjegyzése az eljáró bíróság OBH elnöke általi kijelölése esetén is érvényes: az eljáró bíróság OBH elnöke általi kiválasztása szintén alkalmas a védelemhez való jog megnehezítésére, esetleg ellehetetlenítésére. Különösen, ha a kijelölés során csak a legfőbb ügyész rendelkezik jogosítványokkal, a védelem sem nyilatkozattételre, sem jogorvoslatra, sőt még a határozat indokainak megismerésére sem jogosult.³⁷

A konkrét esetben a nyomozás egy minden tekintetben Budapesthez kötődő ügyben (BKV-ügy) Budapesten folyt, budapesti nyomozóhatóság előtt, jellemzően budapesti lakosokkal szemben, fővárosi ügyvédek közreműködésével. Számszerűen kifejezve ez azt jelenti, hogy a megidézni tervezett 97 személyből közel 80% budapesti, illetve Budapest közeli lakos. Az OBH elnökének döntése nyomán az ügyben a Kecskeméti Törvényszék jár el, amely a Fővárosi Törvényszéktől mintegy kilencven kilométerre van.³⁸

E körben megjegyzendő, hogy az OBH-elnöki döntés meghozatalakor hatályos szabályozás semmilyen rendelkezést nem tartalmazott az áthelyezéssel okozott többletköltségek viseléséről, ennek megfelelően a határozat erről nem is rendelkezik.³⁹

3., Az Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bekezdésének megsértése:

³⁴ Alkotmánybíróság 166/2011. (XII.20.) AB számú határozata

³⁵ Alkotmánybíróság 6/1998. (III.11.) AB számú határozata

³⁶ Alkotmánybíróság 166/2011. (XII.20.) AB számú határozata

³⁷ Kecskeméti Törvényszék 1.B.73/2012. számú alkotmányjogi panasz, 15. o.

³⁸ Kecskeméti Törvényszék 1.B.73/2012. számú alkotmányjogi panasz, 15. o.

³⁹ Uo.

A jogorvoslathoz való jog:

A Be. 20/A. § alapján hozott OBH-elnöki határozat nem illeszkedik a Be.-ben szabályozott határozatokhoz annyiban, hogy az nem minősül nyomozás során hozott határozatnak, nem minősül végzésnek és ítéletnek, így az ellen a Be. szerint sem önálló fellebbezésnek nincs helye, sem az ítélet elleni fellebbezésben nem támadható. Fontos megjegyezni, hogy a Be. minden más esetben jogorvoslati jogot biztosít, ha bármely okból (hatásköri vagy illetékességi összeütközés, kizárás, egyesítés stb.) hatóság kijelölésére kerül sor (kivéve, ha a végzést a Kúria hozta). Az OBH-elnök határozatának megsemmisítését utólagos normakontroll keretében sem lehet kérni.⁴⁰

A kijelölési eljárásban a vádlott félként nem szerepel, a kijelölési eljárás tényéről sem kap értesítést, nyilatkozatot nem tehet, a határozatot vele nem közlik. Ezek után szinte értelemszerű, hogy jogorvoslati joga sincs. Más kérdés, hogy az OBH elnökének nincs is felettes szerve.⁴¹

A bíróságok szervezetének igazgatása nem feltétlenül kellene, hogy közvetlenül kihasson egyes konkrét ügyekre. *Ha viszont már a bírósági igazgatás során egy szerv olyan hatáskörrel rendelkezik, amely egyes büntetőügyekre közvetlen hatással van, sőt a résztvevők jogait, érdekeit közvetlenül érintő döntést hoz, akkor ezen intézkedésekkel szemben a jogorvoslati lehetőség biztosítása nem mellőzhető.*

Az Alkotmánybíróság több határozatában megállapította, hogy a nem ügydöntő határozatok (végzések) ellen nem kell külön fellebbezést biztosítani, de az, hogy semmilyen jogorvoslati lehetőség nincs, alkotmányellenes.⁴²

A határozat közlésének és a jogorvoslati jog gyakorlásának összefüggését a 46/2003. (X.16.) AB határozat vizsgálta: „A jogorvoslathoz való jog gyakorlásához - egyebek mellett - elengedhetetlenül szükséges, hogy az érintettek értesüljenek a határozatról, amely jogukat vagy jogos érdekeiket érinti és megismerhessék annak tartalmát. (...)Az Alkotmánybíróság szerint a tudomásszerzés akkor garantált, ha megállapítható, hogy a tudomásszerzés lehetősége minden kétséget kizáróan fennáll.”⁴³

4., Alkotmányos alapjogok összemérése:

Az alkotmányjogi panasszal megtámadott rendelkezések mindegyike hivatkozik az ügyek ésszerű határidőn belüli elbírálásának követelményére, és arra, hogy ez nemzetközi szerződésekben is előírt követelmény. Az Alaptörvényben az ügyek ésszerű időn belüli elbírálásának követelménye és a tisztességes, pártatlan bíráskodás követelménye egyszerre, egy bekezdésben jelenik meg.⁴⁴

⁴⁰ Uo.

⁴¹ Uo.

⁴² Kecskeméti Törvényszék 1.B.73/2012. számú alkotmányjogi panasz, 17. o.

⁴³ Alkotmánybíróság 46/2003. (X.16.) AB számú határozata

⁴⁴ Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdés

Több alapvető, alkotmányos jogról van tehát szó, melyek közül az alkotmányjogi panasszal megtámadott törvények a tisztességes eljáráshoz való jogot (ideértve a törvényes bíróhoz való jogot, a pártatlan bíróság követelményét, a védelemhez való jogot és a jogorvoslati jogot) korlátozták az ügyek ésszerű időn belüli elbírálása érdekében. Maga az Alaptörvény is tartalmazza az alapvető jogok korlátozhatóságának az Alkotmánybíróság által kialakított elveit: „Alapvető jog más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható.”⁴⁵

A korlátozás azonban ebben az esetben sürgősségtelen, mert van más mód az eljárások gyorsítására, a bíróságok leterheltségének csökkentésére és így az ésszerű időn belül történő befejezésre. Az államnak mind adminisztratív, mind gazdasági eszközök rendelkezésre állnak ahhoz, hogy a bíróságok hatékonyságát növeljék. A Be. és a Bszi. korábban is alkalmazott olyan szabályokat, melyek bizonyos érdekek miatt az ügyek gyorsítását eredményezték. A kiskorúak érdekei, különös méltánylást érdemlő érdekek eddig is lehetővé tették a soron kívüli eljárást. A közelmúltban bekövetkezett jogszabály-módosítások nyomán pedig a kiemelt ügyek kategóriájának bevezetésével az állam számára lényeges és a közérdekből fontos ügycsoportok is gyorsított eljárásban folynak. A jogalkotónak tehát vannak olyan eszközei, amelyekkel az ügyek ésszerű időn belüli elbírálása a tisztességes eljárás alapelveinek sérelme nélkül is elérhető. A leterhelt bíróságok kapacitásának növelése a kevésbé leterhelt bíróságok kapacitásának csökkentésével párhuzamosan, bírók kirendelése (természetesen nem konkrét ügyekre, hanem időtartamra vagy ügycsoportokra), bíróságok adminisztratív átszervezése, a bíróságok forrásainak növelése mind-mind alkalmas eszköz annak eléréséhez, hogy a bíróságok kapacitása arányos legyen az ügyteherrel.⁴⁶

Az Alkotmánybíróság a tisztességes eljárás korlátozhatóságával kapcsolatban kifejtette, hogy „*a tisztességes eljáráshoz való jog abszolút jog, amellyel szemben nem létezik mérlegelhető más alapvető jog vagy alkotmányos cél, mert már maga is mérlegelés eredménye.*”⁴⁷

Egy másik határozatában a testület megállapította, hogy „Az 57. § (1) bekezdésében meghatározott garanciák: mindenki joga arra, hogy az ellene emelt vádat vagy valamely perben jogait és kötelességeit a törvény által felállított független és pártatlan bíróság igazságos és nyilvános tárgyaláson bírálja el, a »bírósághoz való jog« megannyi konkrét feltételét tartalmazzák, amelyek nem abszolútak abban az értelemben, mint például az említett ártatlanság véelme, de amelyek az általános szabály szerinti mérlegelésnek mégis abszolút korlátai. *Nincs olyan szükségesség, amely miatt a tárgyalás »tisztességes« voltát arányosan ugyan, de korlátozni lehetne; ...*”⁴⁸

A 166/2011. (XII.20.) AB határozatában az Alkotmánybíróság leszögezte, hogy „*a közvetlen alkotmányjogi garanciák gazdaságossági és célszerűségi okokból az eljárás egyszerűsítése vagy az időszerűség követelményének érvényesülése címén sem mellőzhetők.*”⁴⁹

⁴⁵ Alaptörvény I. cikk (3) bekezdés második mondata

⁴⁶ Kecskeméti Törvényszék 1.B.73/2012. számú alkotmányjogi panasz, 18. o.

⁴⁷ Alkotmánybíróság 14/2004. (V.7.) AB számú határozata

⁴⁸ Alkotmánybíróság 6/1998. (III.11.) AB számú határozata

⁴⁹ Alkotmánybíróság 166/2011. (XII.20.) AB számú határozata

5., Az alkotmányjogi panasszal támadott jogszabályok nemzetközi szerződésbe ütközése:

A fentiekben részletezett alkotmányos alapjogok megállapítható sérelme alapján arra következtethetünk, hogy az érintett ügy vádlottjainak az Egyezmény 6 (1), valamint 13. cikkében foglalt jogai is sérültek.

1., *Az Egyezmény 6 (1) cikkének sérelme:*

A 6 (1) cikk értelmében mindenkinek joga van arra, hogy ügyét a törvény által létrehozott független és pártatlan bíróság tisztességesen, nyilvánosan és ésszerű időn belül tárgyalja, és hozzon határozatot az ellene felhozott büntetőjogi vádak megalapozottságát illetően.⁵⁰

1., A bíróság törvény által létrehozottságának hiánya:

Az Emberi Jogok Európai Bírósága a DMD Group, a.s. kontra Szlovákia ügyben rámutatott, hogy „a bírósági rendszer működése olyan országokban sem függhet a bírósági szervek diszkrecionális döntéseitől, amelyekben (a bíróságok szervezetére vonatkozó) jogszabályok elfogadása megtörtént, noha a bíróságoknak van bizonyos mozgásterük a vonatkozó jogszabályi rendelkezések értelmezésére (...). A bírói függetlenségnek és a jogbiztonságnak a jogállamiság szempontjából betöltött kiemelkedő jelentősége megköveteli, hogy rendkívül világosak legyenek azok a szabályok, amelyeket egy adott ügyben (a bíró, illetve a bíróság kijelölése során) alkalmazni kell, és hogy világos biztosítékok garantálják (a döntés) objektivitását, átláthatóságát, továbbá azt, hogy az önkényességnek még a látszata se merüljön fel az ügyek kiszignálása során.”⁵¹

Az OBH elnökének döntési jogköre viszont nagy mértékben meghaladja a Bíróság által elfogadhatónak tartott mértéket, és nem érvényesülnek azok a garanciális feltételek (objektivitás, átláthatóság, az önkényesség látszatának kizárása), amelyeket a Bíróság megkövetel ahhoz, hogy valamely ügy átszignálása megfeleljen az Egyezmény 6 (1) cikkében foglaltaknak.

Az OBH elnöke a Velencei Bizottság 2012. február 20-21-én tett látogatása során ígéretet tett a Velencei Bizottságnak arra, hogy objektív kritériumrendszert fog létrehozni a más bíróság kijelölése tárgyában hozott döntések megalapozására. Ez egyértelműen azt jelenti, hogy a BKV-ügyben az általánosságban illetékestől eltérő bíróság kijelölésekor ilyen objektív kritériumrendszer az OBH elnöke szerint sem létezett, annak megalkotásáról az OBH elnöke csak tervként beszélt.⁵²

A Velencei Bizottság meg is jegyezte: „sajnálatos, hogy ilyen objektív kritériumok hiányában is történtek már átszignálások.”⁵³

⁵⁰ Egyezmény az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről, 6. (1) cikk

⁵¹ Case of DMD GROUP, A.S. v. Slovakia (Application no. 19334/03)

⁵² Opinion on Act CLXXII of 2011 on the Legal Status and Remuneration of Judges And Act CLXI of 2011 on the Organisation and Administration of Courts of Hungary Adopted by the Venice Commission at its 90th Plenary Session, [www.venice.coe.int/docs/2012/CDL-AD\(2012\)001-e.pdf](http://www.venice.coe.int/docs/2012/CDL-AD(2012)001-e.pdf), 93. §

⁵³ 93. §

Rámutatott, hogy „Az Egyezmény 6. cikkével összeolvasva (...) mindez azt jelenti, hogy az egyes ügyekre kijelölt bírák vagy bírói testületek kiválasztása nem történhet ad hoc vagy ad personam alapon (...).”⁵⁴

A Velencei Bizottság aggályosnak találta, hogy a Bszi. „feljogosítja az OBH elnökét arra, hogy »az ügyek ésszerű határidőn belüli elbírálásának« meglehetősen bizonytalan kritériuma alapján másik bíróságot jelöljön ki egy ügy tárgyalására. (...) ...figyelembe véve azt, hogy a törvényes bíró mennyire fontos feltétele az eljárás tisztességességének, az államnak kevésbé jogkorlátozó eszközökhöz kell folyamodnia, például biztosítania kell a megfelelő számú bírót és bírósági személyzetet. Egy másik bíróság önkényes kijelölése semmiképpen sem elfogadható megoldás.”⁵⁵

Összefoglalásképpen a Velencei Bizottság leszögezte: „Általában véve, az ügyek átszignálása még akkor is kerülendő, ha teljesen objektív alapon történik.”⁵⁶

Nyilvánvaló, hogy *a BKV-ügyben történő, bíróság kijelölésére vonatkozó döntés nem egyeztethető tehát össze azokkal az alapelvekkel, amelyeket a Velencei Bizottság követelményrendszere elvár egy törvényesen működő bírósági rendszertől. Az érintett ügyben az OBH elnöki döntésből teljesen hiányzott az objektivitás és az előre meghatározottság.*

2., A pártatlanság követelményének sérelme:

A pártatlanság követelménye kapcsán a Bíróság több ügyben részletezte az úgynevezett „objektív” teszt mibenlétét. A Hautschildt kontra Dánia ügyben a következőképpen foglalta össze a teszt lényegét: „Az objektív teszt alapján azt kell eldönteni, hogy függetlenül a bíró személyes magatartásától, vannak-e olyan igazolható tények, amelyek kétséget ébreszthetnek a pártatlanságával kapcsolatban. Ebben az összefüggésben a látszatoknak is lehet jelentőségük. Ilyen helyzetekben ugyanis az a bizalom forog kockán, amelyet a demokratikus társadalmak bíróságai a közvéleményben, és főként - büntetőügyek esetében - a vádlottban keltenek.”⁵⁷

A jelen ügyben - különösen a látszatok tekintetében - nem zárhatók ki a pártatlanság hiányával kapcsolatos ésszerű kételyek az OBH-elnök döntése kapcsán.

Ezt a gondolatot a következők támasztják alá:

2010. március 31-én a Bács-Kiskun Megyei Bíróság (a Kecskeméti Törvényszék jogelődje) első fokon rendkívül súlyos ítéletet hozott, 8 és fél év börtönbüntetésre ítélte Zuschlag Jánost, a Magyar Szocialista Párt volt országgyűlési képviselőjét bünszervezetben elkövetett csalás miatt. A bíróság a büntetés kiszabásánál nem számította be enyhítő körülménynek, hogy az okozott kárból Zuschlag ötvenmillió forintot visszafizetett, arra hivatkozva, hogy a pénz eredete nem tisztázott. A sajtó által megszólaltatott jogi szakértők úgy vélekedtek, hogy az ítélet eltúlzott, hiszen a hazai bírósági gyakorlat szerint nyolc évet meghaladó börtönbüntetést az emberölési ügyekben szokás kiszabni, enyhébb ítélet is visszatartó erővel bírna, ráadásul az anyagi kárt nagy részben megtérítették.⁵⁸

⁵⁴ 86. §

⁵⁵ 90-91. §§

⁵⁶ 93. §

⁵⁷ Hauschildt v. Denmark (Application no. 10486/83, 48. §)

⁵⁸ Zuschlag nyolc évet kapott, in: www.index.hu/belfold/2010/03/31/zuschlag_nyolc_evet_kapott/

Ezt a vélekedést megerősítette, hogy a vádlottak fellebbezése nyomán eljáró Szegedi Ítéltábla másodfokon jelentősen - két és fél évvel - enyhítette a büntetést: hat év szabadságvesztésre ítélte Zuschlag Jánost. A másodfokú döntés rögzítette, hogy az indokolatlanul szigorú - és több enyhítő körülményt a következetes magyar bírói gyakorlat ellenére figyelmen kívül hagyó - elsőfokú ítélet szükségtelenül hangsúlyozta a nyilvánvalóan MSZP-s kötődésű fővádlott felső politikai kapcsolatait.

Fentiek alapján megállapítható, hogy a BKV-ügyhöz hasonló politikai összefüggésekkel terhelt ügyben már igazoltan aránytalanul súlyos ítéletet hozó Kecskeméti Törvényszék kijelölése egy olyan személy által, aki házastársi kapcsolatban áll a kérelmező pártjával politikai versenyben álló párt, a Fidesz prominens személyiségevel, olyan momentumnak minősül, amely a vádlottakban és a társadalom egészében is ésszerű kételyeket ébreszt a bírósági eljárás elfogulatlanságával kapcsolatban.

3., A fegyverek egyenlősége követelményének sérelme:

A jelen ügyben nyilvánvalóan megállapítható, hogy a védelem a vádhoz képest hátrányos helyzetbe került azzal, hogy az ügyet Kecskemétre helyezték át. Míg az ügyészszégi szervezeten belül nyilvánvalóan megoldhatók az ügy áthelyezéséből adódó logisztikai problémák, addig a kérelmezőnek és védőjének a tárgyalási napokon való megjelenés jelentős többletidőbe és pénzbe kerül. Megnehezül egyes eljárási jogok gyakorlása is, így például az iratokba való betekintés is többórnyi utazást tesz szükségessé.

Tekintettel arra, hogy az áthelyezéssel a védelmi oldal kerül hátrányosabb helyzetbe, megállapítható, hogy a kérelmező ügyének Kecskemétre helyezése sértette a fegyverek egyenlőségének egyezményes követelményét is.

2., Az Egyezmény 13. cikkének sérelme:

Az Egyezmény 13. cikkének értelmében bárkinek, akinek az Egyezményben meghatározott jogait és szabadságait megsértették, joga van ahhoz, hogy a hazai hatóság előtt a jogsérelem hatékony orvoslását kérje az esetben is, ha e jogokat hivatalos minőségben eljáró személyek sértették meg.⁵⁹

Az OBH elnökének más bíróságot kijelölő döntése ellen a jogszabályok nem biztosítottak hatékony jogorvoslatot.

A Velencei Bizottság is aggályosnak találta, hogy a bíróság kijelölésével szemben nincs helye jogorvoslatnak.⁶⁰

A jogorvoslati lehetőség hiányának problémáját a jogalkotó is érzékelte. Ezért az Országgyűlés Alkotmányügyi, igazságügyi és ügyrendi bizottsága 2012. június 11-én bizottsági

⁵⁹ Egyezmény az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről, 13. cikk

⁶⁰ Opinion on Act CLXXII of 2011 on the Legal Status and Remuneration of Judges And Act CLXI of 2011 on the Organisation and Administration of Courts of Hungary Adopted by the Venice Commission at its 90th Plenary Session, [www.venice.coe.int/docs/2012/CDL-AD\(2012\)001-e.pdf](http://www.venice.coe.int/docs/2012/CDL-AD(2012)001-e.pdf), 91. §

módosító javaslatot terjesztett elő, amelynek célja többek között az OBH elnökének más bíróságot kijelölő döntésével szembeni jogorvoslat megteremtése volt.⁶¹

A javaslattal az előterjesztő Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium is egyetértett, így a 2012. június 28-án benyújtott egységes javaslat több ponton módosította a kérdéses jogszabályt. Ezzel biztosította az érintetteknek a döntés elleni fellebbezés lehetőségét a Kúriához.⁶²

A jogszabály-módosítás azonban a már áthelyezett ügyeket nem érinti, nem rendezi azoknak a helyzetét, akiknek az ügyét (mint az érintett ügy vádlottjaiét) anélkül helyezték át, hogy a döntéssel kapcsolatban hatékony jogorvoslatot vehettek volna igénybe.

Annak ellenére, hogy az ügy egyik vádlottja, Hagyó Miklós alkotmányjogi panasz keretében az Alkotmánybírósághoz fordult, kérve az áthelyezés alapjául szolgáló jogszabályok megsemmisítését és az egyedi ügyben való alkalmazhatatlanságának kimondását, valójában az alkotmányjogi panasz nem minősül hatékony jogorvoslatnak, hiszen az OBH elnökének ilyen irányú jogosultságát alaptörvényi erejű rendelkezés mondja ki. Magyarország Alaptörvényének 2012. június 18-án (tehát az alkotmányjogi panasz benyújtását követően) elfogadott első módosítása ugyanis rögzíti, hogy *Magyarország Alaptörvényének átmeneti rendelkezései* - melyek többek között az OBH elnök bíróság-kijelölési jogát tartalmazzák - *az Alaptörvény részét képezik*, márpedig az *Alkotmánybíróság töretlen gyakorlata szerint a testület nem vizsgálja az alkotmányos/alaptörvényi rendelkezések egymáshoz való viszonyát*.

A kérdéses döntésben az Alkotmánybíróság arra a következtetésre jutott, hogy „Amennyiben magába az Alkotmányba épít be az alkotmányozó hatalom olyan szabályokat, amelyek az alkotmányos jogállamot és demokráciát, az alapjogok védelmének szintjét rontják, csökkentik vagy garanciákat építenek le, az *Alkotmánybíróság nem élhet az Alkotmányba foglalt rendelkezések megsemmisítésének a jogával*, de jelezheti, sőt - különösen szélsőséges esetben - jelezni is köteles ezt a tényt még az alkotmányozó hatalom számára is.”⁶³

Fentiek alapján kétségtelenül megállapítható, hogy az érintett ügy fellebbezéssel nem támadható áthelyezése a Kecskeméti Törvényszékre, sértette a vádlottak 13. cikkben foglalt, hatékony jogorvoslathoz való jogát.

Az alkotmányjogi panasz sorsa

Az Alkotmánybíróság 2012. június 26-án a minden szempontból megalapozott, az Alaptörvénybe és az Egyezménybe foglalt alapjogok sérelmét kétséget kizáróan megállapító alkotmányjogi panaszt meglepő módon elutasította arra hivatkozva, hogy a panasz az Abtv.-ben foglalt formai követelményeknek nem felel meg, az indítványozó nem egyértelműen jelölte meg az

⁶¹ Országgyűlés Alkotmányügyi, igazságügyi és ügyrendi bizottsága, T/6393/32. számú módosító javaslat, in: www.parlament.hu/irom39/06393/06393-0032.pdf

⁶² T6393/35. számú egységes javaslat a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. Törvény, valamint a bírák jogállásáról és javadalmazásáról szóló 2011. évi CLXII. Törvény módosításáról szóló T6393. számú törvényjavaslat zárószavazásához, in: www.parlament.hu/irom39/06393/06393-0035.pdf

⁶³ Alkotmánybíróság 61/2011. (VII.13.) AB számú határozata

alkotmánybíróság hatáskörét, amikor a panaszt az Abtv. 26. § (1) bekezdésére, és az Abtv. 26. § (2) bekezdésére is alapította.⁶⁴

Ezen döntést követő napokban jelent meg egy alkotmányjogászok által jegyzett cikk, amelyben a szerzők rámutatnak, hogy az Alaptörvény elfogadása óta eltelt rövid időszakban az ügy érdemi vizsgálatának mellőzését jelentő visszautasítások igen gyakoriak, ami nem az új rendszer zavartalan működéséről tanúskodik. Ezek alapján a gyakorlat azt mutatja, hogy a testület erősen, néha görcsösen kapaszkodik a formai követelményekbe, olyannyira, hogy az már néha a döntési felelősségtől való menekülés látszatát is kelti. Ennek szélsőséges példaként említik a szerzők fent említett, elutasító alkotmánybírósági végzést. A konkrét ügyben tényleg érdemi jogi kérdés, hogy az OBH elnökének döntése az ügy áthelyezéséről bírói döntés-e vagy sem; ha az, akkor az egyik hivatkozott hatáskörben járhat el a testület, ha nem az, akkor pedig az indítványban megjelölt másik jogkörében. Valószínűleg éppen ezért hivatkozott mindkét hatáskörre az indítványozó, amit egyébként sem az AB törvény, sem a testület ügyrendje nem tilt. Mindezek után az AB ráadásul nem hiánypótlást kért az indítványozótól, hanem véglegesen visszautasította az indítványt, ami újból már nem is nyújtható be, mert a hatvannapos határidőből már kicsúsztak a panaszosok. Nehéz ezt másként minősíteni, mint hogy a testület félt foglalkozni az utóbbi hónapok egyik legtöbbet vitatott alkotmányjogi kérdésével.⁶⁵

Azért is különös ez a döntés, mert az ügyek áthelyezésére vonatkozó szabályokat első formájukban éppen az Alkotmánybíróság semmisítette meg, hogy aztán az a politikai akarat és az Alaptörvény közül az utóbbi idomuljon a másikkhoz.⁶⁶

Az OBH-elnök ügy-áthelyezési jogát lehetővé tevő jogszabály első verzióját ugyanis egy éve fogadta el az Országgyűlés, és nem okozott nagy meglepetést, hogy azt a törvényes bíróhoz való joggal összeegyeztethetetlennek értékelte az Alkotmánybíróság, és decemberben megsemmisítette azt. Ekkor megsemmisített jogszabályt is tartalmazó Átmeneti rendelkezéseket az Országgyűlés az Alaptörvény részévé tette, gyorsan újraélesztve ezzel a megsemmisített törvényi szabályokat.⁶⁷

Nem ez az egyetlen olyan visszautasító döntés az elmúlt hónapokban, ahol a testület maximális szigorral kezeli a befogadás szempontjait: mára egyértelmű például, hogy a hasonló (közvetlenül a jogszabályt támadó) indítványok esetében az „alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdés” fennállása szabad mérlegelést jelent, ennek alapján bármi elutasítható, például mert a felvetett probléma jogalkalmazási, dogmatikai vagy akár közgazdasági kérdést érint.⁶⁸

A BKV-ügyben részt vevő ügyvédek 2012. május 31-én kérték, hogy az alkotmánybírósági döntés meghozataláig az eljárást a Kecskeméti Törvényszék függessze fel, mivel az Alkotmánybírósághoz benyújtott panasz tárgya a törvényszék hatáskörének vizsgálata, ami olyan előkérdés, amelynek bevárása nélkül az elsőfokú eljárás megkezdése megalapozatlan. Amennyiben ugyanis az Alkotmánybíróság a panasznak helyt adott volna, a Kecskeméti Törvényszék eddig lefolytatott eljárása hatálytalan lett volna. A Kecskeméti Törvényszék a kérelmet 2012. június 13-án

⁶⁴ Alkotmánybíróság 3102/2012. (VII.26.) AB számú végzése

⁶⁵ Szálka a torkon (szerző: Alkotmányjogászok), Így írának mi blog, in: www.igyirnankmi.hvg.hu/2012/06/28/szalka-a-torkon/

⁶⁶ Uo.

⁶⁷ Uo.

⁶⁸ Uo.

elutasította arra hivatkozva, hogy szerinte a védelem részéről benyújtott alkotmányjogi panasz és annak elbírálása a büntetőügy lefolytatása szempontjából nem tekinthető előkérdésnek. Ezt a végzést a Szegedi Ítéletábra 2012. június 25-én helybenhagyta.

Az Alkotmánybíróság szerepe (lenne...)

Az alkotmánybíráskodás viszonylag fiatal intézmény. Ádám Antal kifejti, hogy valamiféle „felsőbbrendű” jog léte, azaz chartális alkotmány nélkül nem jöhetett volna létre.⁶⁹

Bizonyos fejlettségi fokot kell elérnie a jogrendszernek ahhoz, hogy kialakulhasson benne az alkotmánybíráskodás.⁷⁰

Az alkotmányosság morális tartalommal is bíró fogalom. Amennyiben ilyen értelemben használjuk a kifejezést, alkotmányos jogrendszerrel csak abban az esetben beszélhetünk, ha a jog segítségével eszmék is érvényesülnek. Az emberi jogi katalógus nem pusztán jogosultságok felsorolása, hanem filozófiai-morális állásfoglalás is. Egy bizonyos jogosultság szabályozása az alkotmányban mindig deklaráció. Az alkotmánybíráskodás legalapvetőbb feladata az alkotmányosság mint eszmerendszer feletti őrködés.⁷¹

Paczolay Péter - Hans Kelsen nyomán - egyértelműen politikai szervnek fogja föl az alkotmánybíráskodást, ami „negatív törvényhozó hatalomként” funkcionál, ezzel is növelve a hatalommegosztást.⁷²

Az Alkotmánybíróságnak az esetek döntő többségében az ellenzékét kell védenie a hatalom esetleges túlkapásaival szemben, az alkotmánybíráskodás a „többségi uralom ellensúlya”.⁷³

Az Alkotmánybíróság lehetőségeit szűkíteni azért veszélyes, mert ez a testület hivatott arra, hogy az állam túlzott hatalmával szemben védelmezze a jogállamiságot, csökkentse a társadalom kiszolgáltatottságát, az alkotmányos alapjogok őrzőjeként pedig olyan örök értékeket őrizzen meg a számunkra, amelyek meggyőződésem szerint magasabb rendűek az éppen aktuális politikai céloknál. Tanárom, Zlinszky professzor úr szavait érdemes megfontolnunk: „Az emberi jogok szilárdságát az Isten rendje adja. Nincs mögötte más kényszer, mint az értelem belátása. Elfogadásán vagy elutasításán mégis a létünk vagy pusztulásunk múlik. Alap nélkül nem áll meg a felépítmény. Az első nagyobb vihar összedönti majd és nagy rom lesz belőle. Rom, amely hirdeti az új Babel csődjét.”⁷⁴

Bízom benne, hogy most még van időnk arra, hogy elkerüljük ezt.

⁶⁹ Ádám Antal: Alkotmányi értékek és alkotmánybíráskodás, Budapest, Osiris Könyvkiadó, 1998., 167. o.

⁷⁰ Karsai Dániel: A mulasztásos alkotmányvétség, ELTE-SZIF Oktatási intézet, Jogász szak, OTDK dolgozat, 1. o.

⁷¹ Karsai, 2-3. o.

⁷² Paczolay Péter: Alkotmánybíráskodás a politika és a jog határán = *Alkotmánybíráskodás, alkotmányértelmezés*. Szerk.: Paczolay Péter. Budapest, ELTE Állam és Jogtudományi Kar, 1995. 16. o.

⁷³ Karsai, 5. o.

⁷⁴ Zlinszky, 132. o.